

En ny samfundskontrakt

Johs. Bertelsen, formand for Frivilligt Forum, Landsforeningen for de frivillige sociale organisationer.

I foråret 2013 starter Socialministeriet en formuleringsproces med det formål at give det hidtidige charter for ”samspil mellem det frivillige Danmark/Foreningsdanmark og det offentlige” en ny udformning. Det nuværende charter fra 2001 er meget overordnet i sine formuleringer og har derfor heller ikke haft den store betydning for det praktiske samarbejde. Tværtimod kan man sige, at charteret hidtil har kunnet tillade politikerne at holde sig på et uforpligtigende skåltaleniveau, når de har skullet forhold sig til det frivillige arbejde.

En formulering af et nyt charter/samfundskontrakt står derfor overfor store udfordringer. For det første kan man spørge: Hvorfor overhovedet formulere en sådan samfundskontrakt..? Ville det ikke være bedre at lade samfundet udvikle sig og organisere sig, som det nu bedst kan..Faktisk er der en del fortalere for, at det kan være ligegyldigt, om de frivillige overhovedet arbejder indenfor en organiseret ramme og, om en eventuel ramme er organiseret af en frivillig organisation eller af en kommune. Det vigtigste må være, at borgerne er frivillige og yder en indsats til gavn for os alle. Man kan sige, at disse holdninger er udtryk for det begreb, som den polske filosof Zygmunt Baumann kalder den ”flydende modernitet”. De hidtidige strukturer, fællesskaber og dermed de fælles fortællinger om samfundet er brudt sammen, og vi lever i dag som individualiserede borgere i netværk, som primært har til formål at sikre den enkeltes selvrealisering, familie og karriere. I denne forståelsesramme flyder civilsamfund, kommune, stat og erhvervsliv sammen i en stor samfundsgryde, hvor vi som borgere har hver vores lille plads, men hvor vi ikke skelner mellem, hvor denne plads er placeret i samfundsstrukturen.

Heldigvis har vi i sådanne forandringssituationer netop forskere til at gøre os opmærksomme på, hvad der sker med de samfundsmæssige strukturer, og vi har dermed også chancen for at stoppe op og vurdere, hvilke børn vi vil smide ud med badevandet.

Her kan vi sige, at forståelsen af og fortællingen om civilsamfundet som en samfundsmæssig sektor uafhængig af offentlig myndighed og markeds kræfterne hidtil har været et grundlæggende element i forståelsen af den danske samfundsmodel. Det hedder da også i det eksisterende charter, at ”det frivillige Danmark/foreningsdanmark er en engageret kritisk med- og modspiller til det offentlige”. I denne formulering ligger forståelsen af og fortællingen om en organiseret kraft, som står overfor det offentlige og markedet og ikke flyder sammen med det offentlige og markedet. At smide denne forståelse og fortælling ud med badevandet vil være et afgørende tilbageskridt for et i forvejen svækket dansk demokrati. Civilsamfundets særlige demokratiske kvalitet er jo netop, at her igennem repræsenteres et vigtigt korrektiv til statens og markedets funktionsmåder. Gennem civilsamfundets organisationer og fællesskaber har borgerne mulighed for at reagere på og udtrykke sig i forhold til den førte politik og de deraf følgende levevilkår.

For de frivillige organisationer er det i denne situation en afgørende udfordring fortsat at give civilsamfundet organisatorisk kraft. Ikke mindst inden for de sociale og sundhedsmæssige områder er vi fortalere for udsatte borgere (børn, unge, ældre, arbejdsløse og syge), som er helt afhængige af, at frivillige organisationer til stadighed kan bidrage til at sætte deres livsvilkår og problemer på den offentlige dagsorden. Ikke alene skal vi være deres politiske talerør, men vi skal også bidrage til hele tiden at sikre den *civile* borgers unikke status som den egentlige samfundsborger. Dette er ikke mindst nødvendigt i et samfund, hvor stort set kun den *arbejdende* borger har status, medens alle borgere på overførselsindkomster kun ses som en problemskabende udgift for samfundet.

Set i dette perspektiv vil en ny samfundskontakt skulle afspejle og forholde sig til to forskellige sider af civilsamfundets rolle. På den ene side skal kontrakten sikre civilsamfundets fortsatte selvstændige og korrektive funktion. Og på den anden side skal kontrakten fastlægge et aftaleforhold i forhold til det offentlige om, under hvilke vilkår civilsamfundet og dets organisationer kan bidrage med ressourcer og innovation til en fortsat udvikling af velfærdssamfundet.

Rent praktisk betyder dette, at vi fortsat har behov for en overordnet beskrivelse af forholdet mellem civilsamfundet, staten og markedet, som beskriver kvaliteten og legitimiteten i ovennævnte overvejelser. Derudover vil der med den stigende interesse for at inddrage civilsamfundets ressourcer i den fremtidige velfærdsudvikling være behov for, at der på baggrund af de overordnede principper indgås aftaleforhold mellem de involverede parter om det fremtidige samarbejde. Her kan der være grund til at kikke til vore nabolande, hvor man i nogle år har været længere fremme med at formulere et sådan aftalegrundlag, som de involverede parter har som deres samarbejdsgrundlag.

I England lancerede den ny Labour-regering i 1998 et nationalt charter, ”National Compact”, som kort efter blev efterfulgt med udviklingen af ”local compacts” i de enkelte kommuner. I Sverige besluttede regeringen i 2007 at igangsætte en dialog med såkaldte ”idéburna organisationer”. Dialogen endte op i ”Överenskommelse mellan regeringen, idéburna organisationer inom det sociala området og Sveriges Kommuner och Landsting”. Det afgørende i disse samfundskontrakter er, at man anerkender, at der er forskellige parter med selvstændige udgangspunkter, som sammen skal forsøge at finde fælles løsninger på de samfundsmæssige problemer.

I den danske sammenhæng vil dette indebære et aftalegrundlag mellem regeringen, kommunerne/regionerne og de frivillige organisationer dels i form af et overordnet fælles charter og dels i udformningen af lokale charters i de enkelte kommuner. I eksemplerne fra vore nabolande savnes imidlertid en part nemlig fagbevægelsen, som er den eneste part vi i Danmark fra de frivillige sociale arbejde har et egentligt samarbejdsgrundlag med. Sammen med de relevante fagforeninger (FOA, Dansk socialrådgiverforening, Dansk Sygeplejeråd, HK-Kommunal, Socialpædagogerne) formulerede Frivilligt Forum og en række landsdækkende frivillige organisationer i 2011 en række spilleregler for samarbejdet mellem de frivillige og ansatte medarbejdere i offentlige og private institutioner. Set i dette perspektiv vil det være en stor styrke for en dansk chartermodel, at de relevante fagforeninger inddrages i udviklingsarbejdet i hvert fald

på det sociale område, da innovation og samarbejde på dette område i høj grad handler om, hvordan frivillighed og social faglighed gensidigt kan styrke hinanden og skabe nye velfærdsløsninger.

Afslutningsvis skal det bemærkes, at dette for regeringen er en enestående chance til at sætte ny energi i udviklingen af velfærdssamfundet. Siden regeringens tiltrædelse har det ligget lige til venstrebenet at tage initiativ til en ny civilsamfundsstrategi, som modsat den stramme økonomistyringspolitik kunne give regeringssamarbejdet et folkeligt løft baseret på de mange kompetencer, ressourcer og visioner, som findes både i brede dele af befolkningen og i civilsamfundets bevægelser og organisationer. Her ligger muligheden for en bred demokratisk folkelig praksis i form af diskussioner, netværk og praktisk ressourcetilførsel gennem frivilligt arbejde. Men det skal ske på et gennemskueligt og oplyst grundlag, hvor ingen bliver nyttige idioter for kræfter de ikke kan overskue. Derfor har vi brug for en samfundskontrakt, så alle kan se, hvad de har med at gøre.

